

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора

СЕМАНЮК Віти Зеновійни

на дисертаційну роботу

Корнят Ірини Володимирівни

**на тему: «УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПАСАЖИРСЬКОГО АВТОТРАНСПОРТУ В СМАРТМІСТІ»**

на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та
адміністрування» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Актуальності теми дослідження. Сучасні глобальні тренди цифровізації урбаністичних просторів зумовлюють необхідність переосмислення ролі інформаційних ресурсів в управлінні міськими системами. Смартмісто, як еволюційна форма організації територіального утворення, реалізує інтеграцію фізичних, людських та інформаційних елементів задля створення єдиного кібернетичного простору, мета якого – оптимізація управлінських процесів. У цьому контексті транспортна інфраструктура виступає ключовим драйвером прогресу. На основі злагодженого інформаційного обміну між учасниками ринку пасажирських перевезень можливо забезпечити автономність і саморегуляцію міських транспортних потоків, суттєво знизити часові та матеріальні витрати на їх функціонування та підвищити якість обслуговування.

Ефективне переміщення пасажирів у межах смартміста є не лише індикатором комфортності та мобільності, а й важливим чинником економічної стійкості муніципального утворення. Автотранспортні підприємства, які забезпечують левову частку пасажирських перевезень, оперують у складних умовах мінливого зовнішнього середовища та великої регуляторної завантаженості. Для адаптації до інноваційних трендів – від GPS-навігації й безконтактної валідації оплати до використання даних Інтернету речей – необхідно формувати методично обґрунтовану систему обліку, що здатна своєчасно акумулювати та опрацьовувати великі обсяги первинної інформації про витрати й доходи, сезонні коливання пасажиропотоку та екологічні обмеження.

Управлінський облік у сфері пасажирських автоперевезень у смартмісті належить до тих фундаментальних інструментів, які створюють передумови для розвиненого зовнішнього контролю й муніципального моніторингу якості послуг. Інформація, що генерується в процесі обліку, слугує основою для прийняття стратегічних рішень на рівні як окремих автотранспортних підприємств, так і міської адміністрації. З огляду на кардинальну трансформацію фінансово-господарських процесів, що відбувається під впливом смарт-технологій, виникає нагальна потреба вдосконалення методичних підходів до обліку й контролю роботи перевізників, що й визначає актуальність дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до затверджених планів науково-дослідних робіт кафедри обліку і оподаткування Західноукраїнського національного університету та органічно вписується у межі прикладної теми «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки» (державний реєстраційний номер 0123U101580), що фінансується за рахунок державного бюджету. У рамках цієї теми здійснено аналіз ключових чинників цифрової трансформації облікових процесів і визначено чинники, які забезпечують ефективне функціонування суб'єктів господарювання в умовах смартміста. Саме в контексті цієї наукової проблематики автором упроваджено й удосконалено методику управлінського обліку діяльності пасажирських автоперевізників, що забезпечує гнучке реагування на зміни внутрішнього й зовнішнього середовища, підвищення прозорості фінансово-господарських процесів та створює підґрунтя для стратегічного моніторингу та контролю міських транспортних потоків.

Особистий внесок дисертанта в отриманих наукових результатах. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому особисто здобувачем розроблено й обґрунтовано теоретико-методичні положення та надано практичні рекомендації щодо управлінського обліку і контролю функціонування пасажирських автоперевізників адаптовані до умов цифровізації транспортної галузі та інтеграції в інформаційне середовище смартміста.

Удосконалено методологічний підхід до формування системи управлінського обліку пасажирських автоперевізників із врахуванням специфіки смартміста, що полягає у поєднанні реального часу збору даних із засобів Інтернету речей і аналітичних модулів цифрової платформи. Запропоновано класифікацію витрат і доходів основної діяльності пасажирських перевізників та модель управлінського обліку витрат,. Завдяки впровадженню адаптивних алгоритмів розподілу спільних витрат удосконалено процедури калькуляції собівартості перевезення одного пасажиро-кілометра, що забезпечує підвищення точності внутрішньофірмової звітності й дозволяє оперативно коригувати тарифи відповідно до змін зовнішнього середовища. Запропоновано механізм прогнозної аналітики, який базується на методах машинного навчання та аналізі часових рядів пасажиропотоку, що дає змогу передбачати пікові навантаження і вчасно коригувати маршрутні мережі та графіки руху. Така система створює передумови для автономної саморегуляції транспортних потоків і забезпечує прозорість даних для зовнішнього контролю з боку міських органів влади та громадськості.

Здобувачеві належать наукові ідеї роботи, теоретичні розробки й узагальнення, вибір методів дослідження, висновки та рекомендації, практичне впровадження результатів наукових досліджень. Внесок здобувача в колективно опубліковані праці конкретизовано у переліку публікацій; у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї, які належать особисто автору. Особистий внесок дисертанта є достатнім для такого виду дисертаційної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Дисертаційна робота вирізняється чіткою логічною структурою та достатнім обґрунтуванням сформульованих наукових положень і рекомендацій, що підтверджується комплексністю опрацювання 218 джерел (монографій, статей, законодавчих та нормативних документів, відкритих даних міських систем і IT-підприємств) і наявністю 15 таблиць, 19 рисунків та 9 додатків, що ілюструють результати дослідження. Достовірність представлених висновків і рекомендацій забезпечено залученням широкого кола інформаційних джерел:

теоретико-методичних праць вітчизняних і зарубіжних учених, нормативних актів та даних із відкритих ІТ-систем смартміста.

Обґрунтованість наукових результатів ґрунтується на використанні загальнофілософських і загальнонаукових методів пізнання (діалектичного методу, історичного та логічного підходів), які забезпечили комплексний аналіз еволюції управлінського обліку й контролю в умовах цифровізації пасажирського автотранспорту. Мета дослідження повністю відповідає темі дисертації, а чітко визначені об'єкт (процес надання послуг пасажирського автотранспорту в смартмісті) і предмет (теоретичні, методичні й організаційні засади управлінського обліку та контролю функціонування пасажирського автотранспорту) всебічно розкриті у структурі роботи .

Достовірність і практична значущість отриманих результатів підтверджується апробацією наукових положень на 10 міжнародних і всеукраїнських конференціях. Таким чином, висновки й рекомендації дисертаційної роботи мають ґрунтовну методологічну основу, аргументовані емпіричними матеріалами та належно апробовані в науковому середовищі.

Ступінь наукової новизни результатів дисертаційного дослідження.

Найбільш суттєві результати, що розкривають особистий внесок дисертанта у розробку досліджуваної тематики та характеризують новизну, полягають у комплексі взаємопов'язаних наукових розробок та пропозицій. Ознайомлення зі змістом дисертації Корнят І.В. та основними науковими працями здобувачки дозволило визначити найважливіші теоретико-методичні положення, висновки та рекомендації, що доводять наукову новизну, відображають науковий внесок автора у розв'язання наукового завдання щодо обґрунтування теоретичних, методичних положень та практичних рекомендацій для організації управлінського обліку і контролю функціонування пасажирського автотранспорту, спрямованих на адаптацію обліку пасажирських автоперевезень до умов смартміста. У межах виконаної роботи обґрунтовано теоретико-методичні засади інтеграції цифрових технологій у систему обліку, розроблено нові моделі класифікації та оцінки витрат, а також створено

інструменти прогнозової аналітики для забезпечення автономної саморегуляції транспортних потоків.

До наукових результатів, що відображають новизну та визначають практичну значущість дослідження, належать:

1. комплексна методика діджиталізації управлінського обліку фінансових результатів функціонування пасажирських автоперевізників з одночасним використанням технологій глобального позиціонування та безконтактної валідації оплати за проїзд для ідентифікації операційних витрат та обчислення операційних доходів на основі застосування двовимірної калькуляційної одиниці «пасажиро-кілометр»;

2. класифікація витрат і доходів основної діяльності пасажирських перевізників у контексті використання інтегрованих класифікаційних критеріїв, яка дозволяє сформулювати єдину методику визначення фінансових результатів, їх управлінський облік та контроль з виробленням типового підходу до врахування внутрішніх та зовнішніх умов функціонування різних видів автотransпортних підприємств;

3. інформаційно-змістова схема відображення процесу надання транспортних послуг на рахунках обліку одночасно в емітентів електронних проїзних документів та пасажирських автоперевізників у контексті врахування функціональних можливостей технологій глобального позиціонування та безконтактної валідації пасажирів в управлінському обліку та контролі у взаємозв'язку з ефективним управлінням смартмістом;

4. порядок формування внутрішньої управлінської звітності, яка комплексно відображає інформацію про: пасажиропотоки у транспортній мережі міста, перевезень пільгових категорій громадян та відшкодувань з бюджету, використання електроенергії пасажирським транспортом, операційні витрати та собівартість транспортних послуг, основні операційні доходи, рентабельність транспортних маршрутів;

5. методику контролю за функціонуванням ринку пасажирських автоперевезень та рейтингування автотransпортних підприємств для фінансового або суспільного винагородження кращих та застосування

додаткових контрольних процедур для деяких суб'єктів рейтингового оцінювання;

Таким чином, основні наукові положення, результати та висновки дисертаційної роботи Корнят І.В. мають істотну наукову новизну, достатню обґрунтованість і достовірність, що підтверджено емпіричною перевіркою на базі міського автотранспортного підприємства та апробацією в науковому середовищі.

Повнота опублікування основних положень дисертації. Дисертаційна робота Корнят І.В. є самостійною, комплексною та повноцінною науковою працею. Основні положення дисертації викладено у 15 наукових працях загальним обсягом 6,6 друкованих аркушів, з яких особисто автору належить 5,55 друкованих аркушів; серед них п'ять статей, у яких вміщено основні наукові результати (обсягом 4,0 д.а.). Положення дисертаційного дослідження, які становлять наукову новизну, повністю висвітлювалися та обговорювалися на десяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, за результатами яких оприлюднено та десять публікацій апробаційного характеру, що додатково відображають наукові здобутки дисертації (обсягом 1,55 д.а.).

Здобувачеві належать усі наукові ідеї, теоретичні розробки, висновки та рекомендації, що виносяться на захист і містяться в його публікаціях.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів і рекомендацій про їх використання. Проведені теоретичні дослідження є методичною базою для подальшого удосконалення методики управлінського обліку на підприємствах автотранспортної галузі. Основні теоретичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня методичних розробок, які можуть бути використані у процесі здійснення пасажирських перевезень.

Застосування алгоритмів автоматизованого обліку витрат також підтверджується довідками від провідних автотранспортних підприємств. Так, ТОВ «Менс-авто» впровадило рішення щодо формування облікової інформації на основі GPS-даних для автоматизації обліку витрат на паливо і мастильні матеріали, заробітну плату, амортизацію та ремонт, ТОВ «Назар-Транс» —

розроблені методи класифікації витрат і прикладні модулі автоматизації обліку транспортних перевезень пасажирів, а Головне управління Держпродспоживслужби в Тернопільській області прийняло до уваги уточнену класифікацію транспортних витрат та доходів пасажирських перевізників і методику публічного електронного звітування для інформування зовнішніх стейкхолдерів про різні аспекти фінансово-господарської діяльності автотранспортних підприємств. Це засвідчує практичну ефективність запропонованих підходів і готовність їх до масштабного впровадження в транспортній галузі.

Окремі результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при підготовці навчальних програм і навчальних матеріалів із дисциплін «Автоматизація облікових процесів», «Електронні сервіси та документообіг» та «Управлінський облік».

Оцінка структури дисертації. Структура дисертаційної роботи характеризується цілісністю й логічною послідовністю викладу матеріалу, що забезпечує безперервне розкриття теми від теоретичних засад до прикладних рекомендацій. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Всі розділи пов'язані між собою, що забезпечує цілісне сприйняття досліджуваної проблеми і дозволяє визначити науковий внесок здобувача та ступінь вирішення сформульованих завдань відповідно до теми, мети та завдань дослідження.

Перший розділ «Теоретичні передумови обліку і контролю діяльності пасажирських автоперевізників у смартмісті» містить аналіз інноваційних трендів, організаційно-технічних особливостей підприємств та інтегрованої класифікації витрат і доходів, другий розділ – «Управлінський облік діяльності пасажирських автоперевізників в смартмісті» – деталізує методики обліку витрат, доходів і зведення інформації, зокрема в автоматизованих системах GPS-навігації та NFC-валідації, третій розділ – «Контроль функціонування пасажирського автотранспорту та інформаційна синхронізація зі смартмістом» –

присвячений цифровізації внутрішнього контролю, зовнішньому контролю та звітності, у тому числі Звіту про управління як джерела узагальненої інформації.

Загальний обсяг роботи становить близько 218 сторінок. Робота містить щонайменше 15 аналітичних таблиць і 19 рисунків і схем для візуалізації процесів обліку та контролю, а також 9 додатків на 20 сторінках. Список використаних джерел налічує 218 найменувань. Така організація матеріалу забезпечує комплексне сприйняття досліджуваної проблематики й повне розкриття об'єкта та предмета дисертації відповідно до теми, мети і завдань. Оформлення роботи відповідає нормативним вимогам МОН України щодо структури й оформлення дисертацій. Зі змістовної точки зору робота є завершеною науковою працею, а її результати є науково вагомими та практично значущими. Висновки, пропозиції, рекомендації, сформульовані здобувачем за результатами дисертаційного дослідження, містять елементи наукової новизни і мають цінність для розвитку теоретичних, методичних положень і практики управлінського обліку, аналізу та управління автотранспортних підприємств.

Мова та стиль викладення. Дисертаційна робота Корнят І.В. виконана діловою українською мовою з дотриманням норм академічного стилю й економічної термінології. Текст відрізняється мовною стислістю та точністю формулювань, кожен розділ і параграф побудований за логічною схемою «актуальність – аналіз – висновки», що сприяє чіткому й послідовному викладенню матеріалу. Використання загальнонаукових методологічних термінів і категорій поєднується з профільною лексикою галузі управлінського обліку та цифрових технологій, завдяки чому забезпечено однозначність тлумачення основних понять і наукових дефініцій

Таким чином, мовно-стилістичне виконання дисертації забезпечує її наукову достовірність і легкість сприйняття складних методичних та аналітичних положень.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності, за якою вона подається до захисту. За змістом та оформленням дисертація Корнят І.В. на тему «Управлінський облік і контроль функціонування пасажирського автотранспорту в смартмісті» загалом відповідає встановленим вимогам

Міністерства освіти і науки України, зокрема: 1) паспорту спеціальності 071 – «Облік і оподаткування», галузь знань 07 – «Управління та адміністрування»; 2) вимогам, встановленим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; 3) основним вимогам до оформлення дисертаційних робіт.

Критичні зауваження до дисертації. Разом із значними науковими здобутками, чіткою логічною структурою та високим рівнем оформлення дисертаційної роботи слід відзначити такі зауваження та дискусійні положення:

1. відсутність аналізу чутливості ключових драйверів собівартості. Хоча сформовано інтегровану класифікацію витрат і доходів з використанням множини класифікаційних критеріїв, в роботі не проведено тестування впливу змін цін на паливо, заробітну плату чи амортизацію на загальну собівартість пасажиро-кілометра. Без такого аналізу складно оцінити ризики та обґрунтовано коригувати тарифну політику;

2. недостатній рівень деталізації внутрішніх контрольних процедур обліку. Хоча розглянуто загальні положення зовнішнього і внутрішнього контролю, не описано чіткої матриці розподілу обов'язків між підрозділами обліку, IT-сервісами та управлінським апаратом, що створює ризик накладення відповідальності та потенційних помилок у відомостях;

3. у роботі не вистачає порівняльного аналізу з міжнародними практиками управлінського обліку транспортних компаній. Для підвищення прикладного значення варто було б продемонструвати, як запропонована методика співвідноситься з показниками ефективності та звітністю світових операторів (наприклад Transport for London або RATP Group), і запозичити кращі практики облікових процедур;

4. в питаннях присвячених інтеграції Інтернету речей, недостатньо розглянуті проблеми кібербезпеки й захисту конфіденційних даних пасажирів. Відсутність аналізу потенційних загроз і механізмів протидії може ускладнити

практичне впровадження розроблених рішень у містах із високим рівнем нормативних вимог до безпеки.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Корнят Ірини Володимирівни на тему «Управлінський облік і контроль функціонування пасажирського автотранспорту в смартмісті», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані теоретико-прикладні результати у сфері управлінського обліку автотранспортних підприємств у контексті смартміста. Отримані здобувачем результати та запропоновані рішення, рекомендації й висновки відзначаються достовірністю та всебічною обґрунтованістю. Дисертація виконана на високому фаховому рівні, її зміст повністю відповідає заявленій темі, а поставлена мета розкрита у повному обсязі.

За рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів, логічною структурою, мовою та стилем викладення дисертація Корнят Ірини Володимирівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.), а її авторка – Корнят Ірина Володимирівна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор
професор кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнського національного
університету МОН України

Віта СЕМАНІЮК